

FLOR DE CARD

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

DESEMBRE de 1987 * Nº 134

FRAGMENT
D'UN
"BODEGÓ
FUNERARI"
DEL
LLORENÇ
GUILLEM
NADAL,
QUE A
PRINCIPIS
DE
GENER
EXPOSA
A LA
RESTIGIOSA
GALERIA
RCELONINA
AU AL SET.

Amb aquest article, on l'autor analitza diversos aspectes del llarg regnat del rei Pere el Cerimoniós, Flor de Card s'uneix a la commemoració del 600 aniversari de la seva mort, esdevinguda a Barcelona l'any 1387.

L'època de Pere el Cerimoniós (1336-1387). Aspectes econòmics i socials

Els cinquanta-un anys del regnat de Pere el Cerimoniós constitueixen la primera etapa d'un període cronològic força més llarg que el medievalista francès Ch. E. Dufourcq ha anomenat "de les crisis parcials". Durant aquesta època, que es perllongarà fins a l'esclat de la Guerra Civil catalana, al 1492, Catalunya, com a la resta de l'occident, s'hagué d'enfrontar amb nombroses dificultats, sovint molt fortes, però que gairebé sempre alternaren o coincidiren amb manifestacions de creativitat i de puixança en uns altres dominis, especialment en el cultural i artístic. Després de cada una de les reiterades contraccions demogràfiques, socials o polítiques es produí sempre una més o menys ràpida represa, que palesa la capacitat de reacció de què gaudia aleshores la societat catalana.

Els reiterats rebrots de la pestilència i alguna que altra plaga imprimeixen, durant les dècades centrals del segle XIV, un ritme molt pausat al redreçament demogràfic subsegüent a la Pesta Negra. El buit humà generat al camp per la mortaldat de 1348 permet els supervivents abandonar les contrades menys fèrtils i establir-se a les terres millors. Els senyors, mentre concedeixen a canvi de censos molt baixos, per tal de facilitar-hi la instal·lació de famílies camperoles, els masos abandonats, oposen una resistència creixent, a fi de no perdre mà d'obra, als desplaçaments de la gent. El mecanisme emprat per a enfortir el vincle que unia el pagès a la terra que conreava és la capbreuació. Moltes llars masoveres surten desfetes de la pesta i llurs membres relictos, incapaces de continuar al capdavant de l'explotació, intenten refer la seva vida a les ciutats atrets pels avantatges que aquestes ofereixen als immigrants; unes altres, en canvi, en haver estat respectades per la malaltia, aprofiten la conjuntura per a eixamplar, en unes condicions desconegudes fins llavors, llurs camps de sembradura i erms. La majoria de les famílies pageses, tant les depauperades com les enriquides a rel de la mortaldat, són adscrites al mas i sotmeses a un estatut jurídic força rígid; cosa que provoca, entre els llauradors catalans, un creixent malestar social, prou visible des del 1380: s'està congriant el problema remença.

Mentre això succeeix al camp, les autoritats municipals procuren atreure població cap a les ciutats, tot garantint als nous vinguts concessions fiscals i ajuts econòmics. La combinació de salaris alts i reduccions d'impostos assejada per la majoria dels consells catalans obtingué els resultats esperats, puix que les grans ciutats, en un context d'estancament demogràfic a l'escala de tot el Principat, venen créixer lentament el nombre de llurs veïns, sense arribar mai a les cotes que tenien abans de la Pesta Negra. L'atonía de la demanda interior i exterior d'articles manufacturats subsegüent a la mortaldat va engendrar, emperò, atur i un sector de la menestralia, eixamplada per l'ingrés d'immigrants, s'empobrí. Aquesta situació va coincidir, a la seva volta, amb un important increment de la pressió fiscal, com a conseqüència de l'enfortiment de les estructures administratives de l'Estat i de la intervencionista política exterior desenvolupada per la Monarquia. Els grans mercaders i demés col·lectius privilegiats urbans, des de llurs escons als consells municipals, traslladen bona part dels nous impostos damunt les capes intermèdies i baixes. La carístia de la vida, la manca de feina i la pujada de les contribucions incrementen el descontent entre els estaments subalterns de les grans ciutats catalanes, sense que la tensió social arribi a esclatar-hi en moviments populars com els de Ciompi, a Florència, el de Wat Tyler, a Londres, el de Philippe Van Artevelde, a Gant, la Harelle, a Rouen, o els maillotins, a París.

Aquestes transformacions internes influeixen, com és lògic, en el comerç. L'erosió de les rendes d'un sector de l'aristocràcia i del patriciat urbà, com a conseqüència de la reducció de la mà d'obra disponible i de la pujada de salaris provocades per la Pesta Negra, es tradueix en una davallada, en les dècades ulteriors a 1350, de la demanda d'articles de luxe al si de la societat catalana. Les sedes i els draps flamencs són substituïts, en moltes llars benestants de la confederació, per les teles lleugeres angleses, occitanes o catalanes, pels fustanys barcelonins o italians. Paral·lelament, aquestes mateixes famílies moderen el seu consum d'espècies i de sucre. Arreu els articles fins de provenença exòtica tendeixen a ésser parcialment reemplaçats per productes de qualitat intermèdia fabricats força

menys lluny, sinó dintre de les fronteres nacionals. Les crisis agràries -el "mal any primer" (1333) i "l'any de la fam" (1374)- ocasionen, de tant en tant, desabastaments de queviures a les ciutats i obliguen llurs mercaders a anar a cercar per contrades llunyanes i, àdhuc, de l'estranger uns cereals que ja no aflueixen cap als mercats urbans. Aquests dos fenòmens, reculament del consum d'articles de

luxe i necessitat d'assegurar el proveïment de productes de primera necessitat a les grans ciutats, estarien darrera la pujada que es registra, en el conjunt global dels intercanvis, de les mercaderies pobres (gra, vi, oli, llana, cuiros, minerals, fusta, terrissa, etc.) a càrrec de les riques, damunt les quals havia pivotat, fins mitjan segle XIV, el comerç internacional.

Les mercaderies pobres, degut a llurs preus baixos, no poden suportar uns alts costos de transport; reduir-los al mínim esdevé, doncs, un dels objectius prioritaris dels homes de negocis occidentals de la segona meitat del segle XIV. Hom busca la solució en l'alça de la productivitat de l'instrument de tràfic, tot canalitzant per via marítima o fluvial el gros de la circulació mercantil i eixamplant les botgues dels vaixells, sense comprometre llur seguretat ni augmentar la seva tripulació.

Els reiterats enfrontaments de la Corona d'Aragó amb Gènova i Castella, la Guerra dels Cent Anys i l'avenç otomà al Proper Orient, en esperonar el cors i la pirateria arreu de la Mediterrània i de l'Atlàntic, incideixen negativament en aquest procés de reducció del preu dels nòlits; car aquest increment del risc fou neutralitzat mitjançant una ampliació de les dotacions dels vaixells, per damunt de les necessàries per a llur maneig, i la difusió dels contractes d'assegurança, solucions ambdues que afegien noves partides al compte del transport. Els mercaders catalans més emprenedors reaccionaren davant aquestes dificultats: varen abandonar les àrees comercialment poc productives a curt termini (les Illes Canàries, el litoral atlàntic africà, els ducats d'Atenes i Neopàtria) per a concentrar llurs activitats i recursos en els mercats on estaven més ben situats (Sicília i Sardenya) i en les rutes més rendibles (les d'Alexandria i Flandes-Anglaterra), adoptaren tècniques comercials noves, més decididament capitalistes (les assegurances, la lletra de canvi, el nòlit "d'alt e baix").

El regnat de Pere el Cerimoniós constitueix, doncs, un període decisiu de l'Edat Mitjana catalano-aragonesa, encara mal conegut, durant el qual pagesos i senyors, menestrals i mercaders, súbdits i autoritats toparen amb dificultats greus, que, si tibaren les relacions entre ells, no els impediren concebre algunes solucions originals i innovadores.

Pedralbes, 17 de novembre de 1987
Antoni RIERA MELIS
 Universitat de Barcelona

Ha passat ja el primer mig any de govern "progressista" municipal i amb ell el plaç que els tres partits signants del pacte es proposaren per iniciar allò que havien acordat. És hora, per tant, de passar comptes i veure si les intencions s'han correspost amb els fets, si s'han donat les passes pertinents per començar les promeses que mutuament es feren i si les comissions han complit amb les pautes que les assenyala la llei. No és que nosaltres pretenem autodenominar-nos jutges i ens situem pardamunt del bé i del mal per exigir-los la tasca. Feim ús, únicament, del dret que ens empara i atorga el fet d'esser votants i contribuents llorencins. Comparem, per tant, les promeses amb les realitzacions i treguem-ne les conclusions oportunes.

Començarem per la comissió de Sanitat i Acció Social, el cap visible de la qual és n'Andreu Femenies. Dins aquesta comissió s'havia pres el propòsit de fer analitzar les aigües potables i de la mar i d'iniciar els tràmits per canalitzar les aigües netes i brutes de Sant Llorenç i Son Carrió.

Segons manifestacions de l'esmentat president, les anàlisis s'efectuen cada quinze dies i s'ha començat un primer pressupost al gabinet de Francesc Triay per canalitzar les aigües. A més de tot això també s'ha encarregat un projecte d'ampliació del cementiri, el qual inclourà uns excusats, uns lavabos i una nova cambra frigorífica; es manté un control constant de l'empresa que recull els fems, a la qual s'ha obert un expedient per tal com va deixar sense recollida uns carrers de Son Carrió durant un parell de dies; aquesta mateixa empresa ha augmentat el nombre de contenidors a la zona costanera; s'ha concedit una subvenció de 600.000 ptes. a l'Associació de Jubilats i se n'han conseguit altres tantes per part de la Comunitat Autònoma; s'han programat cursos de Sanitat per a pares i alumnes i s'ha posat un especial esment a les revisions escolars.

Com a aspecte negatiu -i potser no del tot imputable a Sant Llorenç- cal esmentar que el tema de l'abocador comunitari de fems continua sense solució, encara que segueixen les reunions amb els pobles veïnats.

La comissió de Turisme i Zona Costanera està presidida per Ignasi Humbert, el qual havia assumit la tasca de mantenir un control constant de l'estat de l'aigua de la mar, de paralitzar la construcció de platges artificials i ports esportius, de seguir les condicions del

pacte quant a la concessió de les platges i procurar que es desenvolupàs la Llei de Protecció de Sa Punta de n'Amer, a més de les pròpies per al bon funcionament de la comissió.

Dels objectius del pacte únicament s'ha duit a terme el primer, si bé és ver que no seria just donar tota la culpa al president de la comissió, ja que no s'ha sol·licitat cap permís per construir platges ni ports i la concessió de les platges encara no s'ha duit a terme per no haver acabat el contracte amb l'actual llogater. Quant a la Punta de n'Amer és ver que correspon a la Comunitat Autònoma el seu acondicionament, per haver estat el Parlament el qui la va declarar Zona Protegida, però també ho és que tots els partits, hotels i entitats de la zona signaren una carta dirigida a Jeroni Sáiz ara fa un any per donar-li pressa i les coses segueixen igual. Potser seria hora de tornar-los-ho recordar, que ja fa dos anys i mig que ho acordaren i ja passa d'hora de que estigui enllestit.

En relació a altres aspectes de la comissió cal esmentar que es duen a terme reunions amb els hotelers cada quinze dies per tal de mantenir un control constant de la zona, s'han contractat monitors d'esports, música i ball per a l'escola de Cala Millor, s'han col·locat les faroles a la meitat de la platja i s'està redactant un informe per determinar la problemàtica general de la zona costanera.

En Pere Umbert presideix la comissió d'Agricultura, Esports i Manteniment i s'havia compromès a netejar els pinars i camins, a eliminar els cartells de propaganda de les zones rurals i a vallar i cobrir de vegetació les graveres i cantoneres, tasques totes elles incloses en el programa del GOB que signaren els partits que integren l'equip de govern i Unió Mallorquina.

JOIERIA FEMENIAS

LLISTES DE NOCES
OBJECTES DE REGAL

Carrer del Rector Pasqual, 8 * T. 569072

De tot això no tenim constància que s'hagi fet res, fins i tot cal afegir-hi com a aspecte negatiu el fet de consentir que se'n duguessin el turó de vora Son Vives sense el corresponent permís municipal. A la part positiva s'hi pot incloure la neteja del torrent, la il·luminació del camp de futbol i la construcció d'unes dependències a una de les cases dels mestres per tal d'ubicar-hi els serveis de pedagogia i logopèdia, obres dutes a terme per la brigada municipal.

A la comissió de Cultura, Ensenyament i Festes, encapçalada per n'Antoni Sansó, hi havia el compromís, segons el pacte de govern, d'habilitar una Casa de Cultura i desenvolupar el programa de normalització lingüística, a més de les que per llei corresponien a la comissió.

Amb la compra de Ca Ses Monges sembla que la Casa de Cultura ja tindrà un local social i el programa de normalització lingüística funciona així com cal. A més d'això s'ha creat un Museu municipal, s'ha contractat un nou director per a la banda de música, s'imparteixen cursos de solfeig, instruments de vent, guitarra, graduat escolar, anglès, alemany i informàtica i, apart de les festes, s'han programat diversos concerts i conferències.

Com a aspecte negatiu cal esmentar que encara no s'ha acabat el poliesportiu de vora l'escola, cosa que havia d'haver succeït a començaments de curs.

En Mateu Puigròs, com a president de la comissió d'Urbanisme i Policia, havia de donar les passes per iniciar la redacció de les Normes Subsidiàries, solucionar el problema de les inundacions, fer complir la llei en tot el que respecta a Urbanisme, acabar la casa de Son Carrió, augmentar les zones verdes i promoure l'arquitectura tradicional.

Les Normes Subsidiàries estan encarregades a un equip presidit per l'arquitecte municipal, s'ha arreglat el pont de vora la gasolinera, s'han adjudicat les obres per acabar la casa de Son Carrió i s'han obert expedients als qui ocupen il·legalment les zones verdes de la banda de la mar, a més de comprar el solar de davant la Unitat Sanitària per tal de fer-hi una plaça.

Quant a les obres il·legals, les iniciatives s'han pres amb quatre mesos de retràs, si bé és cert que en l'actualitat hi ha diversos expedients de paralització d'obres. En aquest sentit, encara que el procediment sigui pot-

ser massa lent, en Mateu Puigròs ha manifestat que se seguiran les passes i els plaços establerts per la llei.

A més, s'ha acordat la construcció d'un petit poliesportiu a Son Carrió -per al qual ja es disposa de subvenció institucional- i s'han contractat tres policies més.

En el que respecta a l'arquitectura tradicional poca cosa s'ha fet. De cara al futur és previsible, si es respecta l'acordat, que aquest fet es contempli a l'apartat corresponent de les Normes Subsidiàries.

Això és el que, segons el meu veure, l'actual equip de govern ha fet i deixat de fer durant aquest primer mig any. És probable que hagi deixat algun aspecte sense tocar, puix la informació que rebem no és tan abundosa com voldríem i és bo de fer oblidar-se de qualche cosa, però en línies generals crec que no es decanta massa de la realitat.

A la vista d'això, per tant, correspon a cada ciutadà, grup polític o associació cultural o esportiva l'esbrinar si ha complert o no amb la seva obligació i prendre les mesures pertinents: aplaudir si considera mínimament coberts els objectius o criticar si creu que no ha estat així.

Si els qui estan davant accepten esportivament el joc, entre uns i altres podrem continuar pel camí del progrés cultural i econòmic del poble.

Josep Cortès

TELEFONS D'INTERÈS

Ajuntament	569003
Policia Nacional (Manacor)	550044
Guàrdia Civil (Son Servera)	567020
Joan Ramis (metge)	569020
Bombers	550080
Creu Roja (Ambulància)	200102
Jutge	569046
Funerària	526053
GESA	554111
Grua	585680
Policia municipal (Cala Millor)	585716

Nota: Per a comprar medecines a les aptecaries de les zones costaneres serà imprescindible, si és un servei de nit, acudir-hi acompanyats d'un policia municipal.

-¿A tu te pareix que feren el ple de l'hivern el dia de sant Eloi perquè era el patró dels moneders i dels escopeters?

-No ho crec. Pensa que lo de les pagues ja ho havien acordat en el ple anterior i, llevat de lo del despatx de l'oposició, no semblava que hi hagués d'haver massa escopetades. A més, aquests que ara duen el maneig no són gaire de sants i misses -almanco fa molt de temps que no els he vist per l'església- i no crec que es fixin tant en el santoral com en els partits televisats a l'hora de convocar un ple. Els Ajuntaments tampoc ja no són el que eren...

-Idò perquè el feren tan seguit de l'altre?

-Perquè aquell era extraordinari i aquest normal i corrent.

-Jesús! Trob que són ganes de brou! Si els haguessin fet plegats amb una vetlada n'haurien sortit i així per ventura el secretari hagués tengut temps de redactar l'acta anterior i en Falera no haguera demanat que la deixassin damunt la taula.

-¿I que ja hi tornam a esser a deixar papers damunt la taula? Ell no n'arribarem a sortir!

-Si, però també en lleven. Els comptes de l'any passat, que en Parreta va demanar que els hi deixassin la setmana passada, en el ple d'avui tots trobaren que els podien aprovar.

-I en Parreta també?

-Si.

-¿La setmana passada havia dit que no i aquesta, sense canviar cap mot, diu que sí? I com llamp s'ha refet?

-Ves-ho a sebre!

-Ja ho val! I n'han llevat d'altre?

-Si. El d'aturar les obres a la zona costanera els mesos d'estiu, que a petició d'en Falera també l'hi havien deixat.

-I no podran posar ni una palada de ciment?

-Cap ni una. No esser que l'Ajuntament trobi que pot fer qualche excepció...

-¿O també hi han aficat un article vint-i-sis com el del Califa?

-Pam envant, pam enrera...

-I en Falera què deia?

-Estava alabat, i més quan li concediren fer un ple cada més en lloc de cada tres mesos i li prometeren que farien lo possible per enllestir un despatx a l'oposició.

-Mare Santíssimeta! I la seva boca és mesura! Però, i ell no havia estat d'acord en que només fessin quatre plens ordinaris cada any?

-Si, es veu que degué esser una badada atribuïble a la inexperiència d'estar a l'oposició. Ara se n'han temut i hi han volgut posar remei, que mai no és tard si la cosa ho paga.

-És ben ver que no poden badar ni tan sols a les processons, que encara t'omplen de cera!

-Mira si n'ha après, en Falera, que quan en Mateu de Son Carrió va proposar que sol·licitassin una subvenció al Consell i al Govern per fer un poliesportiu al seu poble, va demanar tantes explicacions que pareixia que ho havia de pagar de la seva butxaca!

-Gat escaldat d'aigua freda tem! I li ho concediren?

-Si fotre! Que no trobes que era ben hora que els carrioners poguessin pegar quatre fues per dins ca-seva?

-Jo trob que sí. A més, una suada de tant en tant és ben necessària per espessar els nervis. Hi ha qualche regidor que sé cert que en treuria un bon profit... Per cert, que és que no hi eren tots o que només xerrava en Falera?

-No. Hi eren tots, lo que en Falera és el seu portaveu. En els precis i preguntes s'amollaren d'en un en un i el batle els va haver de dir prou, que haguessin allargat el ple més

I ARA, A MÉS...

PIZZERIA

AMB UN AUTÈNTIC FORN DE LLENYA!

Carrer d'en Sureda, 1 * Tel. 570624
PORT DE MANACOR

que mànec de cullera. Pensa que els va passar per orde que d'ara en endavant els hi donassin apuntats en un paper, que, sense haver sopat, aquelles no eren hores d'acabar les sessions.

-I què pregaren i demanaren?

-En Falera va començar dient que havia llegit pel diari que a Sant Llorenç hi havia problemes de circulació i a veure si feien comptes fer res.

-I no devia esser a la Revista que ho va llegir?

-Jo crec que sí. A l'editorial de l'octubre, almanco, en parlàrem...

-T'ho haguessin pensat mai que en Falera proposàs en el ple un assumpte i es recolzàs en un editorial de Flor de Card?

-Francament, no.

-Idò ja ho veus. Si anam d'aquest pas a l'instant ens diran que estam a les ordes d'Aliança Popular!

-Jesús, Josep i Maria! No en vull sentir d'altra! I com quedaren?

-Que la comissió de Governació es reuniria i en parlarien.

-I què més?

-En Falera i n'Ordines també demanaren cosa sobre l'abocador i la recollida dels fems i el batle, n'Antoni Cuc i n'Andreu de Ses Toltes, cadascú dins el seu camp, les ho contestaren.

-I en Paler?

-També. I per cert el batle em va deixar amb l'endarrer. Quan en Joan li va demanar sobre diverses zones de Sa Coma, en Tomeu li respongué que s'estimava més contestar-li en privat dins el seu despatx, en haver acabat el ple.

-O hi ha matèries reservades?

-Quan perilla la seguretat sempre hi ha hagut topsecrets...

-Tan delicat és lo de Sa Coma?

-Hi ha molts de duros p'enmig i si el batle troba que sí, és que ho deu esser...

-I això va esser tot?

-No. En Parreta també va demanar informació sobre la situació de la logopeda i n'Antoni Ordinas sobre el transformador. Després d'haver-los contestat el batle va trobar que ja era hora d'aplegar, que no havia sopat i que un sac buit no s'aguanta, per la qual cosa va alçar el cap, va posar les mans damunt els braços de la cadira, es va aixecar i va donar per acabada la sessió i jo me'n vaig venir amb un capellet de vidre i els al.lots pel camí, maquets i maquets i no me'n deixaren bocí!

Josep Cortès

Editorial

CA SES MONGES

Assumint una aspiració de gairebé tot el poble llorençí l'Ajuntament ha comprat l'edifici de Ca Ses Monges. El preu -trenta milions de pessetes- ens sembla una mica elevat, sobretot després d'haver consultat les valoracions de diversos picapedrers locals, no obstant això consideram que possiblement hagi estat una idea encertada.

I deim possiblement perquè la compra en sí mateixa no és bona ni dolenta, sinó que depèn de l'ús que d'ella se'n faci. Si és una casa viva, on els grups funcionin, hi hagi "ambient" i cadascú respecti els drets dels altres haurà estat una bona compra; si, pel contrari, tothom pretén tenir un poc més que el veïnat, pensa que les sales són de la "seva" propietat i no funciona com a casa d'uns col·lectius, la despesa haurà estat debades.

I per evitar tot això consideram imprescindible que hi hagi una adequada programació abans de que ningú no s'hi instal·li, que l'Ajuntament estudiï detingudament les possibilitats de l'edifici i les necessitats de cada agrupació, de manera que cadascú disposi del màxim de comoditat possible. No es pot improvisar amb una cosa d'aquestes.

A tal fi seria desitjable que els encarregats tenguessin un contacte amb les associacions locals per definir clarament les postures abans de donar cap passa. Únicament amb la unió de tots serà possible que vegem fet realitat un somni de molts d'anys enrera i que altres pobles ja gaudeixen de fa temps: una Casa de Cultura que totes les associacions culturals i esportives llorençines puguin considerar ca-seva.

A L'ENTORN DE LA VELLESA

-Bases per a un programa d'acció- (V)

4.- A manera de conclusió

El pes de les imposicions socials és importantíssim i afecta tota l'esfera de variables que incideixen sobre la vellesa. Schaefer assenyala que "les expectatives de l'entorn social alteren vertaderament la salut i el rendiment"; llavors, la societat "s'hauria de comportar", davant la persona d'edat de manera que pugui reforçar la confiança en si mateixa i fomentar el seu benestar físic i la seva capacitat de rendiment. És a dir, el vell ha de tenir un "paper social" satisfactori i amb sentit, que proporcioni exercici físic, estimulació intel·lectual, relacions socials... una motivació que el porti a cuidar-se a si mateix i pugui contribuir a la longevitat.

Sens dubte, no és tasca de dos dies; representa un treball llarg, conscient i amb coneixements. Es tracta d'anar canviant la imatge del "vell" car, com ja s'ha dit, "l'envelliment és avui, abans de res, un destí social, i després una modificació funcional i orgànica".

La vellesa és, per tant, un problema que no millorarà amb simples explicacions o amb determinats tocs de consciència. Requereix esforç i treball. Un problema que presenta tres perills imminents:

- el "deixar passar" o la política de l'es-truç, és a dir, pensar i actuar com si el problema no fos important o no existís. És un perill en el qual hi hem caigut tantes vegades que, potser, no sembla tal. "Dios proveerá", en castellà, o "ja veurem", en mallorquí, i a una altra cosa.

- el "fer per fer" o fer coses sense intencionalitat, just per sortir-ne. O també, experimentar sense assumir els coneixements adients. És clar que tota intervenció ha d'anar precedida d'una anàlisi a fons de la situació i ha de tenir uns objectius girats al futur.

- l'esperar temps millors o canvis radicals; seguir l'actitud pessimista de Beauvoir quan assenyala "Una vegada s'ha comprès el que és la condició de vellesa, no és possible conformar-se en reclamar una política de vellesa més generosa, un augment de pensions, allotjaments sans, ocis organitzats... la reivindicació ha d'ésser més radical: canviar la vida".

i aplicació d'un programa, sense la consideració prèvia de diversos factors:

- Conceptualització i consideracions a l'entorn del tema -en aquest cas la vellesa-.
- Presupòsits educatius.
- Consideració de les receptes assenyalades pels teòrics o altra gent que hagi treballat el mateix camp.

Potser el primer apartat es pot donar per fet amb la presentació dels folis precedents. Intentaré esbrinar, ara, idò, els altres dos.

Els presupòsits educatius que exposaré no tenen referències bibliogràfiques concretes. Representen una mena de "convicció" a la qual hi he anat arribant a poc a poc i lectura rera lectura. Es poden concretar en els següents punts:

- L'ésser humà, des d'abans de néixer fins que mor, és capaç d'aprendre. I de fet aprèn en un o altre sentit, reafirmant o canviant conceptes i actituds.

- De banda els límits naturals -a nivell físic, psíquic, etc.-, tot s'aprèn. Des dels noms dels rius peninsulars fins a allò que ens agrada o la manera d'estimar.

- Conegut les tècniques d'aprenentatge, se sap com i de quina anera aprenen tots els éssers vius.

- A l'ésser humà, tot aprenentatge, implica i suposa un procés complex, on s'hi interrelacionen multitud de factors.

De les experiències i conclusions de la gent que ha estudiat i tractat el tema, particularment em decantaria per les que assenyalen la importància de l'ambient social i, d'entre aquestes, el camí assenyalat per Schaefer en el sentit de que s'ha d'incidir en:

- Contribuir en reforçar la confiança en si mateix de les persones d'edat.

- Procurar el seu benestar físic, i

- la seva capacitat de rendiment.

I tot envers la finalitat de canviar l'actitud davant la vida; que aquesta mereixi ésser viscuda i aquesta ho serà com assenyala Beauvoir -quan es valori la dels altres mitjançant l'amor, l'amistat, la indignació, la compassió... mentre hi hagi, en definitiva, raons per xerrar i obrar.

2.- Aspectes concrets

Molts són els factors que intervenen en allò que podríem anomenar "capacitat d'aprenentatge". No solament és qüestió d'intel·ligència -i encara manco si aquesta s'entén en sentit popular-, el que fa que l'esmentada capaci-

F - ASPECTES EDUCATIUS

1.- Presupòsits bàsics

És obvi que no es pot encetar l'elaboració

tat es pugui veure afectada per múltiples i determinades avaries -relatives a percepció, retentiva...- amb incidència particular sobre les persones d'edat.

Em sembla correcta, d'altra banda, la definició que d'aprenentatge en fa Parreren al dir que és el "procés amb resultat més o menys duraders, mitjançant el qual es construeixen noves activitats de la persona o poden modificar-se'n d'altres ja existents en un repertori".

A nivell concret, de cara a l'aprenentatge de la gent d'edat com a tal, es pot assenyalar:

- A la vellesa hi ha certa dificultat per aprendre les coses que no tenen sentit. Per exemple, aprendrà millor un treballengües un jove que no un vell. Com a conclusió es podria dir que, la primera condició que ha de reunir una cosa que es vulgui ensenyar és que "es vegi útil".

- No es pot considerar el factor temps; un vell, generalment necessitarà més temps que un jove per aprendre una determinada cosa. Cal assenyalar, d'altra banda, que el factor temps ha induït a molts d'errors en la investigació de l'aprenentatge dels vells.

- La gent d'edat, parteix d'una base més elevada, cosa que afecta, sobretot, al nombre de repeticions en sentit negatiu. És a dir, com més edat manco repeticions tendents a fixar el coneixement.

- A vegades s'assenyalen mancances en el rendiment de la gent, però, aquestes provenen més de faltes de seguretat que no d'aprenentatge.

- Les "lliçons", en tot cas, han d'ésser clares i ordenades, car, la persona d'edat, és més susceptible a interferències i perturbacions.

- A diferència dels joves assimila millor un aprenentatge global que no per parts.

- I, en tot cas, el nivell de partida és més important que no l'edat; i en tot aprenentatge és fonamental la motivació o predisposició de les persones.

En resum, informació, claredat, ordre i reforçaments positius -en contra el costum d'aplicar-ne de negatius-. Recepta sinònim de tot aprenentatge però accentuat, si cap, en el de les persones d'edat. I tot, sense deixar de banda les aportacions de Rotter en el sentit que "el valor d'un reforçament i l'eficàcia de l'aprenentatge depenen de l'expectativa de l'individu en tant afecti les possibles conseqüències del seu comportament".

Potser és ben interessant, i nova a nivell

popular, la capacitat del vell per aprendre coses noves, per adaptar-se a noves situacions i per redescobrir sentit a les coses i a les relacions. Però, a l'hora de les aplicacions pràctiques també s'haurà de comptar amb desconfiances i recels, car, la por a aprendre coses noves afecta a la comoditat, s'empra com a autodefensa, romp costums i és afavorida per les imposicions socials a les quals estam sotmesos.

G - BIBLIOGRAFIA

Ursula Lehr.- PSICOLOGIA DE LA SENECTUD. Edit. Herder. Barcelona, 1980

Simone de Beauvoir.- LA VEJEZ. Edit. Edhasa. Barcelona, 1983

Ricahrd A. Kalish.- LA VEJEZ. PERSPECTIVAS SOBRE EL DESARROLLO HUMANO. Edit. Pirámide SA. Madrid, 1983

Alfredo Gómez. ASPECTOS PSICOSOCIALES. Treball fotocopiado.

Altres:

P.R. Bize i C. Vallier.- UNA VIDA NUEVA. LA TERCERA EDAD. Edit. Mensajero. Bilbao, 1976

Alex Comfort.- UNA BUENA EDAD. LA TERCERA EDAD. Edit. Blume SA. Barcelona, 1986

John Agate.- COMO CUIDAR UN ANCIANO EN FAMILIA. Edit. M. Arimany. Barcelona, 1982

Conxa Chalar.- VIURE DESPRÉS DELS 65 ANYS. Article a "El Món", núm. 278 del 20.08.87

Guillem Pont

Com cada any, arribat el desembre solem fer un repàs als esdeveniments que més han sobresortit al llarg dels darrers dotze mesos, que sempre és bo recordar allò que ha estat notícia en el poble. Segons el nostre veure són aquests:

GENER

* N'Elisabet Vaquer, madò Corema, compleix cent anys el dia de sant Antoni, esdeveniment que no tenia lloc en el poble d'ençà que madò Coll va passar a les tres xifres l'any 1944.

Hi va haver festa i sarau per llarg, amb refrescs, banda de música, ball de bot i funció religiosa.

Dissortadament l'alegria no durà gaire, ja que el dia 21 de setembre entregà l'ànima a Déu. Descansi en pau.

* Per tercera vegada en 15 anys s'escenifica el rei Herodes, amb una mescla d'actors "antics" i "nous". Va agradar tant que el varen haver de repetir l'endemà.

* El dia 14 es posa la primera pedra de la futura Unitat Sanitària, amb l'assistència de les primeres autoritats de l'Illa.

ABRIL

El dia 11 s'inaugura a la rectoria una exposició de fotografies antigues del poble. Va estar molt concorreguda i passarà a formar part del patrimoni de la biblioteca.

MAIG

* El dia 21 es presenta el primer volum de la col·lecció "Es Pou Vell", que és un aplec de les fotografies antigues que en Guillem Pont ha anat publicat a Flor de Card els darrers quatre anys.

* El dia 13 també es presenta el llibre "L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca", del qual n'és coordinador en Josep Cortès. Constitueix una guia de l'Associació d'ençà que va néixer fins ara.

* L'Escola de Música organitza una Setmana Musical, amb conferències, concerts i tallers relacionats amb la música.

JUNY

Eleccions municipals que, en virtut d'uns pactes de progrés, com són anomenats, donen la batlia a Bartomeu Pont i deixen la dreta conservadora a l'oposició. CDS, PSOE i PSM

es distribueixen les presidències de comissió.

OCTUBRE

El President del Govern de la Comunitat Autònoma inaugura la depuradora de Sa Coma, a la qual hi exufarà gairebé tota la zona costanera de la vila. Es faran els estudis pertinents per veure si també hi poden empalmar els pobles de Sant Llorenç i Son Carrió.

En el ple de dia 8 s'acorda crear un Museu Arqueològic, destinat a reunir, estudiar, conservar i exposar totes aquelles obres d'art, troballes arqueològiques i records històrics que puguin constituir el patrimoni cultural del poble.

NOVEMBRE

A darreries de mes la banda de música dóna un concert per acomiadar en Lluçia Sureda com a director, a l'hora que s'encomana a la seva patrona, santa Cecília.

Josep Cortès

VOCABULARI RELACIONAT AMB ESTUDIS

Barbarisme

Quaderno
Lliteratura
Borrar
Tissa
Estodiar
Companyero
Recreo
Passillo
Bombilla
Boligrafo
Lapis
Sobressaliente
Bien

Forma correcta

Quadern
Literatura
Esborrar
Guix
Estudiar
Company
Esplai
Corredor
Bombeta
Bolígraf
Llapis
Excel·lent
Bé

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

BAR
RESTAURANT

PIZZERIA
CAFETERIA

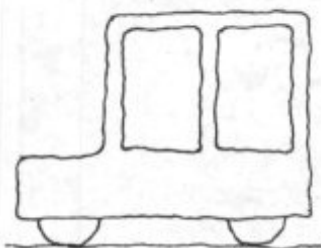
Carrer del Sol (Avinguda Principal) s/n * T/ 585320
CALA MILLOR

*****

Aquest hivern també restarà **OBERT** per a la seva comoditat
PEIX I MARISC - CARNS A LA GRAELLA
PIZZES ESPECIALS - TAPES VARIADES
Diàriament **"MENÚ ESPECIAL"** (700.- ptes.)

*****música en viu*****

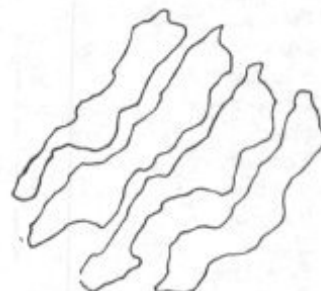

Considerant que s'Ajuntament de Ciutat ha decidit cobrar per deixar es cotxos p'es carrer i en vista que a Sant Llorenç també tenim problemes de circulació, com bé ha reconegut públicament en Falera, ¿no trobau que podrien provar de posar s'ORA en es poble i destinar es beneficis an es sous d'es regidors, ara que s'han enfilat pardamunt sa teulada?

Si vos agrada sa idea i voleu que des de Dalt hi posin es seu gra d'arena, resau tres pics aquesta oració: "Sant Eloi, patró d'es moneders i Sant Cristòfol, patró d'ets automobilistes ORAu pronobis".

Es ben ver que es preu de ses cases s'ha enfilat més que ets estels! Fixau-vos sinó que quan ses monges compraren es convent, ara fa un centenar d'anys, en pagaren 100 pessetes i s'altre dia el vengueren a s'Ajuntament per 30.000.000

Hem de reconèixer, però, que sa casa era molt més petita i que esllorcins hi varen haver de fer molts de jornals de franc per deixar-la tal com està ara.

Pareix esser que s'Ajuntament de Calvià ha descobert es Mediterrani. Ara resulta que no s'aturen de posar planes p'es diari dient que han estat es quarts de Mallorca que han aprovat un programa de normalització lingüística, i entre es tres que els són davant no parlen gens ni mica de Sant Llorenç. Se veu que no se'n poden avenir. Per ventura convendria que s'equip de govern els enviàs una carteta informant-los que, sense fer tant de rebumbori, aquí ja fa més de quatre anys que en tenim.

Com que quedar bé poc costa -sobretot si no paguen d'es seus- i aprofitant ses festes, s'Ajuntament ha enviat devers 80 canastres an aquelles persones que d'una manera o s'altra tenen paga municipal. Prova de que noltros no ho som, d'aquests -maldament ho diguin-, és que mos hem hagut de pegar un toc a la barra i gratar-mos sa butxaca si hem volgut tastar es dolç i ses bimbolles. I que molts d'anys!

-Mirando, Mirando!
-Què mana, missenyor Predicando?
-¿Què diran ets estatuts de sa nova Associació de sa Premsa Forana que dius que fareu?
-Que d'esquerrans només n'hi ha d'haver per fer bulto, però ses riendes sempre les han de dur es de dretes, que sinó es pern del món se romprà!
-Mare Santissimeta del Sant Roser! Si que ho són dolents aquests al-lots!

Josep Cortès

Flor de Card

Bolletí-revista del Card, Centre Cultural de Sant Llorenç des Cardassar.

Adreça: carrer de Sant Llorenç, 36. Telèfon: 569119.

Número 134. Desembre de 1987. Dipòsit legal: 765-1973

Edita: Centre Cultural Card. Imprimeix: Apóstol y Civilizador (Petra)

Director: Josep Cortès i Servera. Consell de Redacció: Felip Forteza, Guillem Pont, Guillem Quina, Antònia Servera, Guillem Soler i Miquel Sureda.

Col·laboren: Guillem Nadal, Antoni Riera, Josep Cortès, Guillem Pont, Ramon Rosselló, Maria Galmés, Alfred F. Arnau, Aina Simonet, Rafel Umbert, Francesc Umbert, Francesc Clapés, Llorenç Artigues, Jaume Febrer, Bel Nicolau.

Flor de Card fa sebre que els articles apareguts en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus propis autors, al temps que dóna els molts d'anys als lectors i col·laboradors.

MALLORCA I CANÀRIES

Dia 30 de juny de 1434, els Consellers de Barcelona escrivien als jurats de la Ciutat de Mallorca: "Molt honorables e molt savis senyors: a vostres savieses se deu presentar lo religiós frare Johan de Bayça del orde de frares menors, vicari en les illes de Canària, en les quals entén a passar per instruhir lurs habitants en la santa fe cathòlica e preycar-los lo sant evangeli. Vostres honorables savieses tant afectuosament com podem pregam que per reverència de nostre senyor Déu lo negoci del qual persegueix e per esguard e contemplació nostra e de aquesta ciutat vos plàcia lo dit frare Johan e lo dit negoci haver specialment recomanats. E tengue-us la Santa Trinitat en sa guarda. Rescrivint-nos fiablement de tot ço que puxam fer per vostres pler e honor. Scripta en Barchinona a XXX de Juny del any MCCCC XXXIIII". Altra semblant carta fou adreçada al Bisbe de Mallorca, i altra al Papa. (AHCB Lletres Closes VI-3 f. 117v-118)

Dia 20 de febrer de 1442, els Consellers de Barcelona escrivien al Bisbe de Mallorca dient: "a nostra intercessió és recorregut lo reverent pare en Christ frare Johan, bisbe de Canàries lo qual va en cort romana per lo benefici dels habitants en les illes de son bisbat e augmentació de la santa fe cathòlica, per ço vostra molt reverent paternitat pregam ab molt gran afecció que per esguard e servey de nostre senyor Déu vos plàcie haver lo dit reverent frare Johan en special recomendació e prosegir-lo caritativament de tot consell, favor e ajuda" (AHCB Lletres Closes VI-8 f. 114v)

Referent al bisbat de Canàries trobam que l'any 1381, Bonanat Tarí, bisbe de Telde, nomena procurador Bartomeu Martí, notari de Mallorca. (ARM prot. Nicolau Cases C-18 f. 165v)

MALLORCA I MONTSERRAT

El mes d'octubre de 1268, Valentí Ses Torres en testament deixava 5 sous a Santa Maria de Montserrat. El mes de juliol de 1459, la dona Antònia, muller de Pere Fullana de Santanyí, deixava, en testament, 6 diners al bací de la Verge de Montserrat. (ARM prot. Carles Gaià f. 124)

L'any 1351, hi havia al port de Ciutat una "coca" anomenada Santa Maria de Montserrat,

de la qual eren patrons Bonanat i Guillem Sanglada. (ACM prot. Francesc Batle 14567sf)

Dia 17 de novembre de 1518, els Consellers de Barcelona escrivien als jurats de Mallorca dient que el procurador i ecònom del monestir de la Verge Maria de Montserrat, ha exposat que Damià Morell, mercader, va carregar a Cadis un barril de sorra salada en la barca de Lope Sanxes de Susunega, per consignar a Barcelona al majoral de Montserrat per caritat i almoïna. A causa d'un temporal i vents contraris, la barca arribà a Portopí on va haver de descarregar per adobar la barca perquè feia aigua. A l'hora de tornar-ho a embarcar és exigit 6 diners per lliura d'entrada i dos sous i 8 diners d'eixida. Atès que el barril és donat per amor de Déu, els Consellers demanen no sia exigit ningun dret. (AHCB Lletres Closes VI-43 f. 93v)

Pel juliol de 1563 el Bisbat concedeix dues llicències per captar almoïnes pel monestir i monjos de Montserrat.

L'any 1598 Joan Obrador era el baciner de Montserrat a Sant Llorenç.

Dia 15 de gener de 1597, el Rei escrivia al governador de Mallorca dient que Joan del Pi, procurador general de Montserrat, necessita bous per les granges de València, i demana poder treure de Mallorca uns 150 bous. (ACA reg. 4388 f. 140v)

Aquesta època, Montserrat havia perdut la independència i depenia d'un monestir de Castella. Alguns abats i monjos castellans cometeren molts abusos i desordres. Vegeu una mostra: el mes d'abril de 1584, els Consellers de Barcelona escrivien diverses cartes al Rei i altres autoritats civils i eclesiàstiques, comentant els desordres i maldats que cometien l'abat, majordom i visitadors de Montserrat, que usurpen els béns, s'apropien de les rendes i duen mala administració. Els monjos castellans donen verí als monjos catalans que moren a l'infermeria. Impedeixen que es faci visita apostòlica. Alguns donats que saben les maldats dels dits monjos castellans, són tramesos a Sardenya o a Mallorca o altres parts allunyades. Un dels monjos més malvats és fra Andrés de San Román. Aquesta cartta havia d'esser posada, secretament, en mans del Rei. Consta que sisitè el monestir, el bisbe de Lleida. Sembla que l'abat era Andrés de Intriago. L'any 1586, el visitador nomenà abat fra Joan Campmany. (AHCB Lletres Closes VI-63 f. 137v-154v VI-64 f. 3, 6, 13, 19, 22 i següents. VI-65 f. 23 i 36v)

Ramon Rosselló

SANTA CECÍLIA

Josep Cortès

Amb l'església plena de gom a gom i amb una setmana de retràs, el dia 30 de novembre va tenir lloc el tradicional concert de Santa Cecília, que anualment ofereix la banda de música a la seva patrona.

Enguany l'actuació anava acompanyada d'un esdeveniment que afectava molt directament el futur de l'agrupació: s'acomiaava l'antic director, en Lluçia Sureda i es presentava públicament el qui d'ara en endavant la dirigirà, en Francesc Sapiña, un professional valencià que ha vingut amb l'encàrrec de reviscolar la banda llorentina.

A l'acte el president de la Banda i el batle entregaren sengles plaques a Lluçia i la batuta al nou director, el qual l'estrenà interpretant diversos pasdobles, un vals, "En un mercado persa" i una adaptació de l'obertura de "Tannhäuser", els quals foren molt aplaudits pel públic assistent.

CANÀRIES

Del 24 al 30 de novembre desset nins i nines dels cursos superiors de l'escola acompanyats d'un mestre, en Josep Ferragut, anaren a Canàries de viatge d'estudis.

La passejada estava inclosa en el programa d'"Escoles viatgeres" que anualment organitza el Ministeri d'Educació i Ciència, i que és una experiència de relació entre diverses escoles públiques de l'Estat.

Les despeses del viatge, estància, desplaçaments i manutenció anaven a càrrec del Ministeri.

MATANCES

Gràcies al porc que a tal fi els va regalar "La Caixa", el dia 10 del mes passat l'Associació de Jubilats va fer unes matances a l'estil tradicional.

La festa va tenir lloc als magatzems municipals i, tal com està manat, va acabar amb un dinar al qual hi assistiren més de dues-centes persones.

CONCERT

Dins el programa de

concerts que baix del títol "Un hivern a Mallorca" coordina el Foment del Turisme, el dia 13 de novembre en Carlos Melero en va oferir un al saló d'actes de l'hotel Castell de Mar.

S'interpretaren obres de Bach, Beethoven, Mendelssohn i Prokoffief i hi assistiren prop d'un centenar de persones que sortiren entusiasmades del virtuosisme del jove intèrpret.

Llàstima que no es doni una mica més de publicitat i puguin esser seguits per un nombre més elevat de persones.

PERSONES DEL POBLE

L'Associació de la Premsa Forana ha iniciat, enguany, una sèrie d'homenatges a les persones que d'alguna manera fan un servei al poble i no sol esser massa reconegut oficialment. Amb el suport econòmic del Consell Insular de Mallorca concedirà un diploma a aquestes persones i una escultura a les tres que, a criteri de l'Associació, més s'ho tinguin merescut.

Enguany l'entrega va tenir lloc al restaurant "Ses Basses", després d'un sopar de companyonia entre el CIM, la Premsa Forana i les 14 persones presentades. A la fotografia el President del Consell, Joan Verger, fent entrega del diploma a Xesc Umbert, el nostre home del temps.

OBRA CULTURAL BALEAR

Per commemorar el 25è aniversari de la se-

va fundació, l'Obra Cultural Balear ha instituït uns premis destinats a reconèixer la feina feta per entitats o particulars en favor de la llengua o cultura de les Illes.

Un d'aquests premis, consistent en una escultura de Alfaro i un diploma acreditatiu i que rep el nom de "Francesc de Borja Moll" ha estat concedit a l'Associació de la Premsa Forana, en representació de les 25 revistes de poble que editen majoritàriament en català.

Com sigui que Flor de Card es troba entre aquestes revistes, ens enorgulleix que la nostra tasca sigui reconeguda, alhora que ens entristeix que el treballar en la pròpia llengua sigui encara objecte de reconeixement en lloc d'esser la pràctica habitual dels habitants de les Illes.

PREMSA FORANA

El dia 21 de desembre es va celebrar, a Sant Joan, l'assemblea general ordinària de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca, per tal d'eleger la nova Junta Directiva per als vinents dos anys.

Per abrumadora majoria foren elegits cinc dels membres que ja en formaven part l'anterior "legislatura", encapçalats per Biel Masot, i altres dos que també sintonitzaven amb l'actual línia més o manco nacionalista.

Les posicions més dretanes foren rebutjades, per la qual cosa és d'esperar que la continuïtat sigui la tònica que marqui la Premsa Forana fins prop de l'any 90.

ARA FA 15 ANYS

Que es va jugar una simultània d'escacs entre en Sebastià Llull "Sansón" i deu jugadors locals. Els va guanyar a tots.

Que un grup de joves organitzaren per primera vegada una missa cantada, amb guiteres, tambors, castanyetes, flabiol, panderetes i altres instruments tradicionals.

ARA FA 5 ANYS

Que n'Adolfo Suárez va venir a Sant Llorenç per tenir un contacte amb el seu partit.

Que es va inaugurar el local dels jubilats a la Rectoria.

ARA FA 99 ANYS

Que Sor Maria del Cor de Jesús fou nomenada primera superiora del convent de Sant Llorenç.

Demografia

NAIXAMENTS

Dia 8 de novembre neix a Sant Llorenç n'Antònia Victòria Massanet Pascual, filla d'en Francesc i na Isabel. Salut!

Na Maria Encarnación Menbrilla Bauzá, filla d'en Julián i n'Antònia, neix a Sant Llorenç dia 23 de novembre. Enhorabona!

NOCES

En Jaume Puigròs Amer i na Júlia López Sánchez feren l'esclafit a Son Carrió dia 22 de novembre. Enhorabona!

DEFUNCIONS

En Vicente Rebollero Cerro, casat, mor a Sa Coma dia 19 de novembre a l'edat de 69 anys. Al Cel sia.

En Jaume Caldentey Riera "Relles", viu-do, mor a Sant Llorenç dia 26 de novembre a l'edat de 81 anys. Descansi en pau.

En Francesc Sureda Melis "Terrossó", viu-do, mor a Sant Llorenç dia 23 de desembre. En el moment de la seva mort tenia 97 anys. Que el vegem en el Cel.

Maria Galmés

PUJOLS FORTIFICATS

Per poder determinar l'època del tipus de construcció de la qual avui parlem, prendrem per model la proposta de Rosselló Bordoy, o sigui, el seu enquadrament cronològic, que ens duu a poder determinar que quan es dona el cas de construccions de pujols fortificats ens trobam en el període del talaiòtic II (del -1000 al -800), caracteritzat per crear recintes emmurallats que passen a la categoria de conjunts urbans, aprofitant els talaiots com a reforçament de la murada o bé creant nous recintes sense englobar-hi els talaiots preexistents.

De pujols fortificats en podem definir 4 tipus:

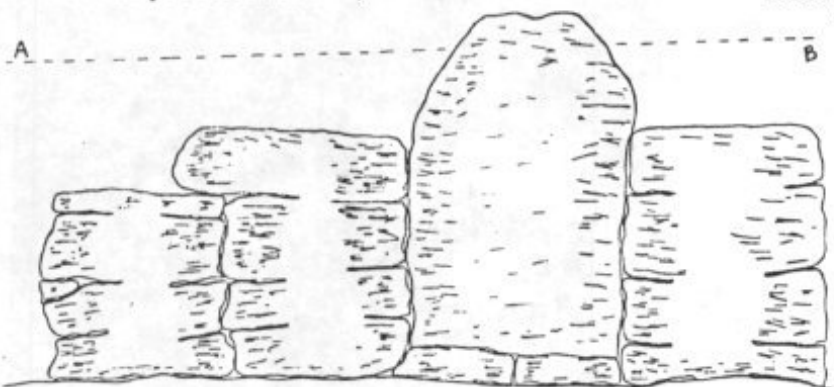
1er.- Pujols que tenen en els "Es Castellot" de Sa Blanquera. Pujol fortificat. seus costers unes murades que tanquen el pas d'accés al punt més alt, on hi trobam un talaiot o una altra construcció aïllada. Per exemple el puig de Sa Morisca a Santa Ponça.

2on.- Pujol o morro envoltat de penya-segats inaccessibles excepte per una part, on s'hi aixeca una murada que tanca el pas. Per exemple el Morro d'en Palou a Son Pelat Nou.

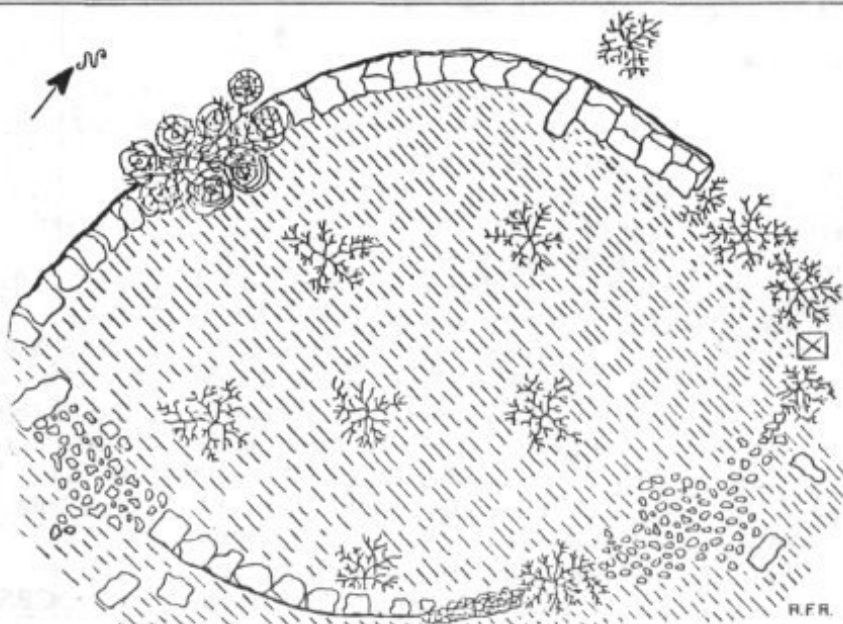
3er.- Pujol que té a la seva part superior un conjunt d'edificacions voltades per una murada, com el de Bellver Ric.

4rt.- Talaiot o altra construcció al capdamunt del pujol i envoltat per una murada. Per exemple el Pa de Nadal, de Calicant.

En realitat els pujols fortificats vénen a ésser poblats o monuments emmurallats, bé de vigilància o bé de protecció i a vegades es fa molt difícil poder-los incloure a un grup determinat, però degut a les seves especials característiques morfològiques i situació geogràfica aconsellen aquesta divisió, almanco de forma provisional.

Alçat de la murada de la part nord. Creim que la línia de punts marca l'altària original. Té una petita inclinació cap al punt A degut al terreny.

"Es Castellot" de Sa Blanquera. Pujol fortificat.

L'estudi que avui ens ocupa -Es Castellot- el podríem incloure dintre el primer grup, malgrat avui en dia no es vegi cap vestigi de talaiot o restes d'altres construccions.

*****

ES CASTELLOTT

M.G.I.M. 30-I A

I.M.P.P. 02 F 1185

Sa Blanquera (Es Castellot)

I.N.V. nº 3

Situació

Sortint de Sant Llorenç pel camí de Calicant i just davant les cases de Lluccamar, situat damunt un pujol hi trobam Es Castellot, orientat cap al NW. Està ubicat dins la possessió de la Blanquera

Accés

S'hi pot arribar agafant una camada que hi ha davant l'entrada de Lluccamar i, quan s'acaba el camí, travessant una petita franja d'ametlers hi trobam la murada.

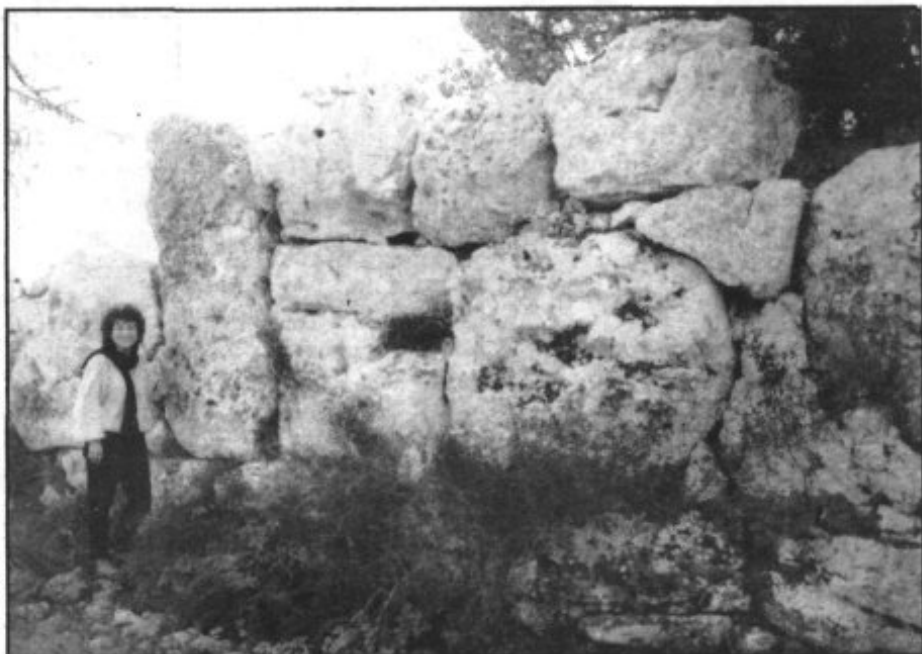
Descripció

Damunt el turó hi trobam restes d'una murada en avançat estat de ruïna, la qual forma part de la fortificació que hi va haver. És un exemple clar de pujol fortificat. La construcció és de forma ovoidal i la part més ben conservada és la que mira al nord. El mur conserva fins i tot tres fileres de pedres, arribant a una

altura màxima de 2'80 mts. Com a cosa curiosa direm que aquesta altària correspon a una pedra posada en forma de menhir. Nosaltres creim que va ésser l'altària màxima de la murada. La zona sud no és tan alta ni gruixada i està pitjor conservada, fins i tot a alguns llocs desapareix, quedant gran quantitat d'enderrocs que possiblement varen pertànyer a les antigues pedres de la murada, rompudes i trossejades per fer parets.

Les mides de la fortificació són les següents: 52'30 de llarg i 44'50 d'ample. Cal dir que la murada conservada a la part nord té en l'actualitat 20 mts. en bon estat i una grossària de 2'70 a 3'10, aproximadament, ja que degut a l'abundància de llenya fa molt mal canar.

Damunt el turó i dintre el que fou la fortificació hi vàrem trobar ceràmica talaiòtica i també romana, encara que en poca quantitat i molt fraccionada. D'altra banda no es veu a simple vista cap restes d'edifici dintre el recinte fortificat, el que fa pensar dues coses: o bé les construccions foren destruïdes totalment per poder cultivar el lloc o bé que, degut a la proximitat del poblat de Llucamar aquest pujol només s'utilitzàs com a element de vígia i guarda de l'esmentat poblat. Aleshores els tipus de construccions destinades a habitatge es reduïrien a simples cabanes fetes de troncs, branques i fang argilós, encara que per poder tenir una resposta segura caldria una excavació de tot el recinte fortifi-

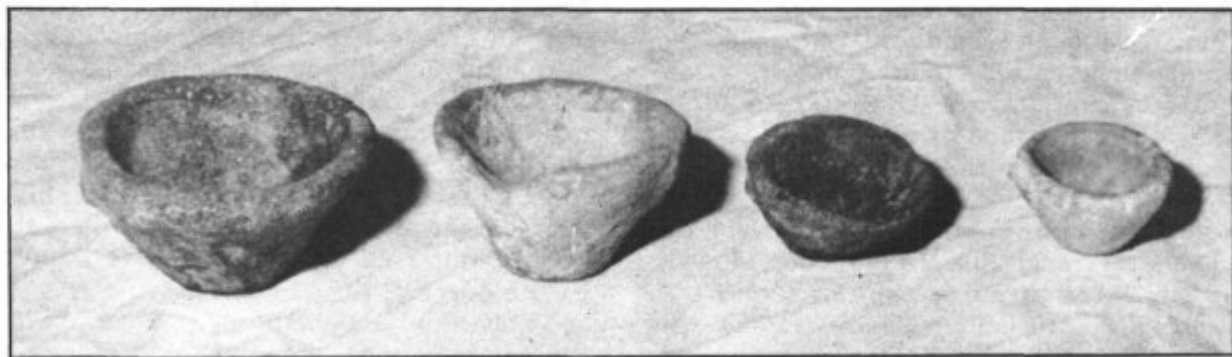
cat.

Bibliografia

- Los núcleos arqueológicos de Calvià. Víctor M. Guerrero Ayuso.
- Història Primitiva de Mallorca, de Bartomeu Ensenyat Estrany. A la Història de Mallorca coordinada per J. Mascaró Pasarius.
- Corpus de Toponímia de Mallorca, de J. Mascaró Pasarius.
- La Prehistòria de Mallorca. Revista Mallorca, nº 7. Palma, 1972. Guillem Rosselló Bordoy.

El meu agraïment a Josep Cortès, sense la desinteressada col·laboració del qual no hagués estat possible fer el present estudi.

Alfred F. Arnau

*Ceràmica talaiòtica del 500 a.C. trobada a Llucamar.
Col·lecció Jordi Pont*

Fotografia de Josep Cortès

Rafel Meco i Ramon Pisca

Hem vengut per escoltar les contarelles de dos carrioners casats amb dues llorencines, en Rafel Melis Pascual i en Ramon Sansó Balles-ter, més coneguts per l'amo en Rafel Meco i en Ramon Pisca, el carter, nascuts l'any 1901 i 1905, respectivament. Coneguem, per començar, un poc de les seves vides.

L'amo en Rafel Meco ha fet sempre una vida de missatge. Als nou anys es va llogar a Ca'n Mendai i un parell d'any després se'n va anar a Ca'n Servera, al Port de Manacor, allà on ara hi ha les coves del Drac, que per aquells dies encara no es coneixia la seva existència. Segons ens diu no es descobriren fins que ell va tenir vint-i-cinc o trenta anys.

- Jo ja començava a ser pollastrell i un dia varen venir uns homos que cercaven gent per fer feina a sa via. Vaig dir que sí i, juntament amb quatre o cinc més, mos n'anàrem a omplir vagonetes. Anàvem a escarada i cobràvem tres peces sa vagoneta, que ara serien dotze dècimes. Però allò no feia colló lo que mos agradava i ets amos de Pocafarina, per aquell temps, cercaven homos que se volguessin llogar, però sa majoria s'estimava més anar a jornal a sa via que estar llogat. Com que a noltros, com ja he dit, no feia gros lo que mos agradava, mos hi llogàrem i a jo em va tocar fer de llaurador. I així passava es temps i anàvem aprenquent.

-I durant aquests vuit o nou anys que féreu de missatge ¿coneguéreu molta diferència de tracte entre es primers i es darrers amos?

-No; no gaire, un missatge sempre és un missatge. Quan vaig notar un canvi gros va ser quan un tio meu que estava llogat en es Pont d'Inca, devora es camp de Son Bonet, em va proposar anar a fer feina amb ell, també de missatge. Vaig dir que sí perquè m'oferia un jornal millor i estada entre sa família.

-No vos devíeu sentir gaire lligats a cavos-tra...

-No gens, jo era com un ca cocover, que m'era lo mateix anar lluny. Pensa que vaig estar mig any a tornar sa primera vegada i a sa segona en vaig estar cinc! O sia, que no vaig tornar fins l'any 22, que era quan s'inaugurava sa via d'es tren de Manacor a Artà i ja podia arribar fins an es poble colcant, fora haver de fer es camí de Manacor a Son Carrió a peu. Em varen quintar i me va tocar la Rambla. Vaig dur sort perquè si un tenia permís se podia divertir per allà. An es 25 anys vaig tor-

nar an es poble per fer una casa an es meus pares i me vaig tornar llogar com a pareller major a Pocafarina. Quatre anys més tard me vaig casar a Sant Llorenç mentres estava llogat a Sos Ferrers. També vaig estar a Ca'n Coll, de Son Carrió, a Son Berga i a Son Crespi Vell.

-I d'es vostro company Ramon, que sempre menau ¿què mos ne deis?

-Jo i ell som coneguts de sempre, perquè visquent en es mateix poble i petit com era Son Carrió, ja me direu! Però d'ençà que jo tenc paga d'es govern i no he de mester fer feina, me vaig dir: "i què me costa dur a fer una volteta i passar es temps amb en Ramon, ja que ha tengut aquesta desgràcia de perdre sa vista?". I així anam, mos agrada molt fer qualche xerradeta amb ses al.lotes, perquè té un sentit, en Ramon, que amb so trepig que fan es tacons ja coneix si és jove o vella! Ell va fer com jo, una vida de foraviler fins que se va casar i va agafar s'ofici de carter, com es seu sogre.

-I ara que ja sabem un poc sa vostra vida professional, mos agradaria que mos contàssiu quina era sa tasca de missatge, ja que tots dos la teníeu en comú. Com vos tractaven quan baixàveu an es poble?

-Mirau, quan tenia nou anys, fent de missatge i per dir-ho així com era, fèiem es servici d'un canet: "Volta per aquí, volta per allà,

duu ses ovelles, volta-les, ves a menar-les", i jo a córrer cap aquí i cap allà segons deia l'amo. Sempre mos tractaven així. I en això d'es poble solíem baixar es dissabtes a vespre, per mudar-mos sa roba, pentinar-mos i rentar-mos es peus. Qualque vegada, en començar a ser pollastrells, algun horabaixa mos determinàvem a baixar an es cassino a fer unes herbes o un anisset. Es cassiner mos donava un tassonet que havia de bastar per quatre o cinc.

-I menjàveu bé?

-No passàvem fam, però no era com ara, que viuen de potets i coses rares. Noltros menjàvem faves que tenien més corc que fava, però vengà! I mos hi posaven més poc oli que carn, i això que de carn no n'hi havia gens! Just en podíem menjar a ses matances i festes majors. Una altra cosa que em recorda és que quan arribava es divendres es pa ja era com a pedra, perquè just pastaven es dissabtes, però encara de pa era de lo que més mos enredoniem.

-I xerrant d'una altra cosa que ara sa gent en xerra més ¿vàreu aprendre lletra?

-En aquell temps no hi havia escoles, però dos mesos a l'any, en s'hivern, una quadrilla solíem anar a ca dues beates carrioneres que les deien Ses Faves i que n'havien après de ses monges i mos ensenyaven a llegir ses lletres i a escriure un poquet. En es servici

també feien venir un capellà dos o tres pics sa setmana, en haver dinat, per ensenyar-mos-ne, almanco a posar es nostro nom. Però en es nostro temps, sobretot essent infants, sa gent veia això com una cosa sense profit. Ara ho veig clar, abans, com més beneits millor. Lo únic que volien era que fessim feina.

-I ja que heu xerrat d'es servici ¿vàreu haver d'anar an es "frente"?

-Per aquell temps jo ja havia fet es servici, però visquent a Son Carrió ho vaig veure de ben aprop i no ho dic per afavorir ningú, però aquesta imatge de dolents que tenien es rojos no la veig veure mai. Per jo tant es rojos com es blancs o es negres, mentres facin ses coses bé són bons.

-Tornant una mica enrera, mos heu dit que ses beates havien après lletra de ses monges ¿I com és que no continuaren ensenyant?

-Mirau, lo que més mos ensenyaren varen esser es parenostros, ses avemaries, es Credo i a passar el rosari, i això arribava fins i tot a ses possessions, que abans de dinar dues avemaries i abans de sopar, amb una fam que mos alçava, passàvem el rosari i sa lletania. En acabar ja n'hi havia que becaven! A més, d'això, es permís que mos daven es diumenges era per anar a missa a sa capella de Son Negre. No heu de mester que vos digui que més d'un ser perdía p'es camí!

-I aquests que se perdien ¿que era per anar a veure qualque al.lotella? Perquè voltros, d'això, crec que en tendríeu per contar una estona... ¿Quantes en vàreu festejar?

-D'això vaig anar sempre molt bé i vaig començar de molt jove, devers es quinze anys. Però de veres només n'he festejades dues, una criada de Palma i, com és natural, sa meva dona. No vol dir que abans no n'hagués manejada qualcuna... Vos ho contaré: a Ciutat, essent soldat, se va donar es típic enamorament amb sa criada. En vaig conèixer dues, una de Sa Pobla que no feia gros lo que m'agradava, perquè era un poc ordinària, i una altra de molt fineta. Em vaig enamorar molt d'ella perquè de tant en tant em deia "cariño mío", "un millón de besos", "cuánto te quiero" i coses d'aquestes. Quan va venir es temps d'anar fora-porta, lo que ara deim "veranear", me va donar sa direcció i així mos poguérem escriure. Va ser gràcies an això que vaig acabar d'aprendre a escriure, que ja ho diven: "si volen, poden". Qualque vespre, quan llegíem aquelles cartes que deien coses tan precioses que feien entrar un homo en suor, un deia: "no, jo li he d'escriure com més prest, millor", i cadascú escrivia lo que podia i sabia.

Però això em va espessar quan vaig tornar

an es poble. Vaig conèixer una llorencina i me'n vaig quedar prendat. Una de ses coses que més m'agradaven era aquest "lunar" que té, que en aquell temps s'usava molt i en sé que fins i tot el se pintaven per esser més guapes. Però es que té sa meva dona encara ara no s'ha llevat, i sempre he estat content d'amb ella haver-me casat!

-Tenim entès que sou homo de fer barrines que més que res són favors...

-Sí, això sí que és ben ver! Encara aquesta setmana passada n'he fetes dues. N'he fetes de tota casta: d'animals, cases, finques i fins i tot d'arreglar matrimonis. Tot això de ses barrines va començar quan a un amic meu li era necessari vendre una mula que tenia i em va dir a veure si li compraria, perquè ell no havia trobat comprador. Jo, més que res per fer-li un favor, l'hi vaig comprar i llavors ses feines varen ser meves! Un altre dia en ve un i me diu: "Meco, tu que vares trobar comprador per sa mula d'aquell, ¿no me'n trobaries un que volgués sa meva guarda de cabres?". I jo, "bé, ja t'ho miraré", i poc a poc sa gent venia a cameva quan volia comprar o vendre. Jo a tot això ho feia d'una manera desinteressada, encara que tothom me donava sa voluntat. I, mirau!, jo sempre he estat amic de fer favors, fins i tot en casos de necessitat. Vaig fer, idoi, per dir-ho de qualche manera, de "prestamista", vaig fer barrines de finques, cercar solars, arreglar cases per estrangers i un enfilall de coses més. No cregueu que fos massa fàcil, que més d'una vegada per fer ses barrines vaig haver de recórrer a tres i quatre persones per trobar lo que m'havien demanat.

I com que ja tenia fama de conèixer molt bé ses dones, quan qualche homo quedava viu-do, amb al.lots petits, necessitava una dona de preci's per cuidar-los i desar sa casa. Una vegada, encara me'n record com si fos ahir, un carrioner em va dir:

-Meco, no sabries qualche dona, maldament estigui un poc xerrada, que se volgués casar amb jo?

-Ara m'has agafat bé! En sé una que viu aquí, a sa sortida d'es poble, que va calenta. Ves-hi avui vespre mateix, de part meva, i ja em donaràs sa contesta.

-L'endemà el vaig veure i me diu: "Meco, d'aquí a dues setmanes som casat".

I així com aquest n'he fets un parell, i si encara ara qualche fadrí vell o fadrina volgués que l'ajudàs, l'ajudaria de bon gust!

Bé, això han estat les contarelles que ens

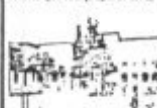
ha contat l'amo en Rafel Meco, que l'edat no li ha llevat l'humor ni la xerrera!

Aina Simonet i Rafel Umbert

ACCIÓ SOCIAL

A través de l'Àrea d'acció social, el Consell de Mallorca completa una xarxa assistencial bàsica mitjançant el viatge de centres que són propietat seva.

van de Centres que el Consell Insular se al seu carter. Però l'activitat social del Consell de Mallorca no s'acaba aquí. Es concedeixen ajudes a nombrosos centres de l'illa, amb importants subvencions.

S'organitzen contribucions i campanyes de divulgació sanitària. Se celebren cursos de Prevenció sanitària i amicalcològica a nivell escolar. Es potencia l'organització de congressos i simposis mèdics.

se publiquen manuals tècnics sobre temes sanitaris. Aquestes són les raons de moltes de persones que treballen intensament en el Consell Insular, i obtenen bons resultats per a Mallorca.

BON CONSELL, BONS RESULTATS.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

CLÍNICA VETERINARIA

Hernán Cortés, 3
MANACOR
T. 554265

Burgues, s.n.
FELANITX
T. 581579

DELS FONERS (III)

Passats els idus de juny, després de curar les ferides del primer combat, que foren moltes i grosses, començarem la conquesta d'aquelles terres.

Vàrem treure les vísceres d'una cabra i el gran sacerdot les va trobar portadores de bons auguris; després sacrificarem dos coloms a Mart i els legionaris començaren a avançar cap a l'interior. Al nostre pas la terra ginjolava i els ocells callaven, els arbres pareixia que es retiraven, tan gros i majestuós era el poder i l'esplendor dels soldats romans.

Els déus estaven al nostre costat, fins i tot Apol.lo es va aturar a contemplar-nos re-trassant el seu majestuós passeig pel món. Crec que si li haguéssim demanat un dels seus blanc cavalls de la daurada quàdriga ens l'hagués cedit. Els escuts i cascs lluien i les puntes de les llances, quan el sol les acariciava, feien mil-i-un reflexes màgics. Allà lluny corrien retgirats i molt assustats els baleàrics, amagant-se dintre els "tumulis" grossos i poderosos, fets per qualche raça de gegants que habità aquestes terres anys passats.

La murada que voltava els "tumulis" era ciclòpia, fent una alçada de dos homes. Les pedres estaven tan ben col.locades i tallades que semblaven obra dels déus. Els foners ens envestien desesperats, tal com envesteix un lleó quan li toquen les seves cries, ja no es defensaven com abans i estaven molt desorganitzats. Si s'haguessin arrecerat dintre les murades en lloc de sortir a lluitar com uns desesperats o amagar-se dins els "tumulis" s'haguessin pogut defensar molt millor, però estava molt clar que era una lluita descompensada i la potestat romana feia tremolar les pedres.

Els homes foren morts quasi tots i els que no morien serien convertits en esclaus i un petit grup portat a Roma per desfil·lar humiliats davant el Senat i el poble romà, fermats al carro de Quintus Cecilius Metel.lus, el Baleàric. Les dones serien donades als legionaris com a botí de guerra.

Vaig plorar i vaig voler guardar les llàgrimes en un "lagrimarius", perquè quan un poble és destrossat, se l'ha de compatir, i més si és un gran poble valent i de braus guerrers.

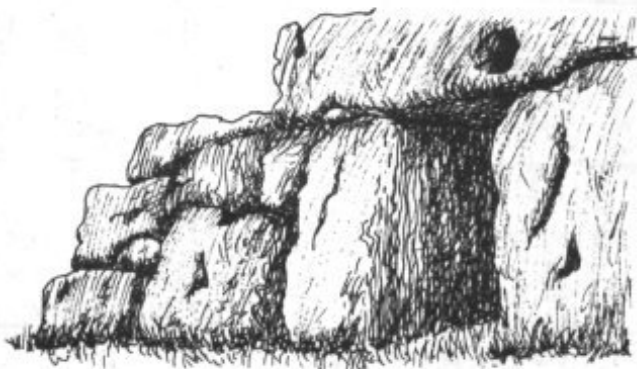
Vaig alçar els meus ulls i vaig veure la pols que deixa la quàdriga d'Apol.lo quan aquest se'n va a descansar cap a la seva casa, allà a l'Olimp. També allà lluny, mig tapat pel mantell negre de la nit, es veia Mart, torcant-se la suor del front i netejant-se els esquitxos de sang de la cuirassa, i dintre el po-

blat del foners, les Fúries reien i encalçaven aquella pobra gent.

Després, molt cansat pels llargs dies de combat, vaig anar-me'n cap als nostres vaixells, a la platja i em vaig tirar dins el refrescant regne de Neptú. Més tard vaig compartir el sopar amb el divertit i alegre Bacus, escoltant com la lira d'una dolça nimfa sonava i cantava una trista i a la vegada garbida cançó. Al mateix temps Morfeu em cridà i s'apoderà de tot el meu cos.

Plini

Traducció lliure de **Alfred F. Arnau**

DAVANT LA DESAPAREGUDA
DISCOTECA "ODYSSEY TROPICAL"

CALA MILLOR

4 BARS A 4 PISOS

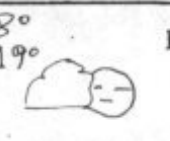

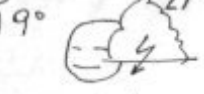
D'AMBIENT FUTURISTA

DIVENDRES I DISSABTES
GALES ESPECIALS!

El temps

Novembre

per XESC UMBERT

<div> <div>11° 35°</div> <div>1</div> </div>		
<div> <div>13° 23°</div> <div>2</div> </div>	<div> <div>19° 20°</div> <div>3</div> </div>	<div> <div>17° 20°</div> <div>4</div> </div>
<div> <div>14° 22°</div> <div>5</div> </div>	<div> <div>13° 21°</div> <div>6</div> </div>	<div> <div>10° 22°</div> <div>7</div> </div>
<div> <div>15° 21°</div> <div>8</div> </div>	<div> <div>15° 21°</div> <div>9</div> </div>	<div> <div>12° 17°</div> <div>10</div> </div>
<div> <div>9° 24°</div> <div>11</div> </div>	<div> <div>9° 21°</div> <div>12</div> </div>	<div> <div>9° 22°</div> <div>Vent de Ponent</div> <div>13</div> </div>
<div> <div>13° 20°</div> <div>14</div> </div>	<div> <div>8° 19°</div> <div>15</div> </div>	<div> <div>16° 18°</div> <div>16</div> </div>
<div> <div>12° Fret de Mestral</div> <div>17</div> </div>	<div> <div>8° 20°</div> <div>18</div> </div>	<div> <div>7° 22°</div> <div>19</div> </div>
<div> <div>9° 22°</div> <div>20</div> </div>	<div> <div>12° 16°</div> <div>21</div> </div>	<div> <div>6° 18°</div> <div>22</div> </div>
<div> <div>9° 13°</div> <div>23</div> </div>	<div> <div>4° 18°</div> <div>24</div> </div>	<div> <div>6° 16°</div> <div>25</div> </div>
<div> <div>4° 16°</div> <div>26</div> </div>	<div> <div>3° 19°</div> <div>27</div> </div>	<div> <div>5° 16°</div> <div>28</div> </div>
<div> <div>2°5° 16°</div> <div>29</div> </div>	<div> <div>5° 16°</div> <div>30</div> </div>	<div> <div>31</div> </div>

Cartes

Benvolguts amics,

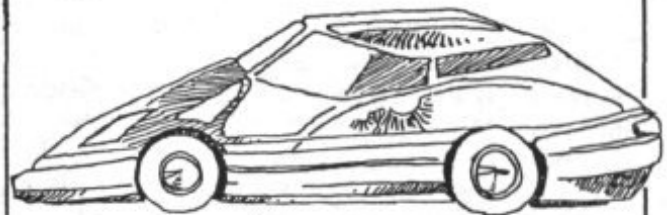
Vos escric aquesta carta perquè enguany volia felicitar la Junta Directiva i col·laboradors de Flor de Card per aquestes festes de Nadal, tan plenes de pau, alegria i goig espiritual. Desig també moltes felicitats a tots els lectors i amics del nostre poble de Sant Llorenç, i que passin les festes amb salut i alegria. Molts d'anys i bones festes!

Poema dedicat al Bonjesuset de Betlem:

El cel en una nit estrellada,
la nit freda, d'aigo i neu,
Josep i Maria van cap a Betlem,
p'enlloc trobam una posada.
Només troben una pobra Cova
i dins ells hi ha una menjadora.
Allà dins va néixer el Sol de Justícia
Jesús, rei del Cel i de la terra.

Germà Francesc Clapés

VOCABULARI RELACIONAT AMB COTXES

Barbarisme

Embrague
Freno
Asiento
Maletero
Ventanilla
Seguro
Panel
Mando
Faro
Limpiaparabrisas

Forma correcta

Embragament
Fre
Seient
Maleter
Finestreta
Assegurança
Plafó
Comandament
Far
Eixuga-parabrisa

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

NOTA DE L'AUTOR:
AQUESTA HISTÒRIA HA
ESTAT PUBLICADA EN
DIFERIT PERQUÈ L'AMO'N
COLAU TENGUES TEMPS
DE CURAR-S DEL SEU
LAMENTABLE ESTAT I
POGUÉS PARTICIPAR EN
LA PRÒXIMA HISTÒRIA

L'ARTIGUES 87

FÍ

MOTS ENCREUATS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										

1.-D'una manera jocosa. 2.-Posar en presència dus o més persones que fan afirmacions contràries per treure la veritat d'un fet. Al rev., símbol del liti. 3.-Qualitat de parònim. 4.-Ventet suau. Símbol del iode. Nom de certs menjars cuinats amb olla, esp. el que es fa bullint carn i verdures. 5.-Alcaloide molt tòxic que és el principi actiu del tabac. Consonant. 6.-Nom de lletra. Al rev.,femení de EN. Arbre de la família de les ulmàcies. 7.-Saludable. VERTICALS.- 1.-Natural del Japó. 2.-Petit instrument de vent de terra cuita, de forma ovoide, amb vuit forats que es tapen amb els dits. 3.-Felí semblant al linx,, propi de l'Àsia i de l'Àfrica, bru rogenc amb les orelles negres. 4.-Cofí. Símbol de l'oxigen. Vocal. 5.-Qualitat de sa. 6.-Indoeuropeu. Institut Nacional d'Indústria. 7.-Mil. Conjunt de totes les coses creades. Consonant. 8.-Nom de lletra. Al rev. en certs jocs de cartes, dues o tres cartes del mateix nombre. 9.-Covart. Metall groc. 10.-Símbol del tali. Instrument, esp. el fabricat a propòsit, de què es serveix l'home per a atacar o defensar-se.

SOPA DE LLETRES

A N T O N I A I N A
C A R M E E S X B T
M B G E I R Z E S C
C A F L Q Q E D A P
D H R L P S U A T E
L I O I N A D E L S
E J Ç U A T N I L O
B L K G A S P A R J
A D F I M J N R S K
S U E M O T R A B L
I N B C H M O P X T

Mirau si dins aquest embolic de lletres hi trobau deu noms de persona.

ENDEVINALLA

De lo que passes fretura,
en tenc i no te'n daré.
¿Vols que sembrem un planter
d'un arbre que cuan neix, té
la seva fruita madura?.

FUGA DE VOCALS

Q _ _ T R _ M _ T L _ S F _ N _ N Q _ R N.
M _ R _ _ S _ J _ S _ C M P T _ R !
_ L L M _ P _ D R _ _ L L _ G _ R
P _ R P _ S T _ R _ T D _ B _ T L _ M !

Maria Galmés

AUTOESCOLA
CARDASSAR

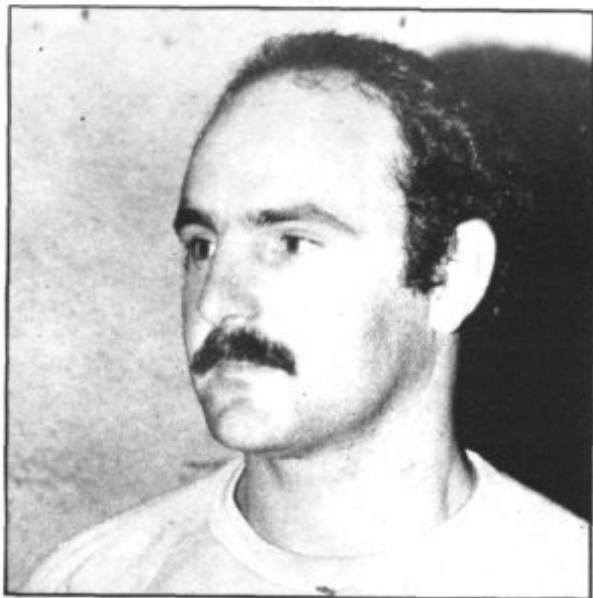
major, 22

SOLUCIONS

Es un esclata-sang.
ENDEVINALLA
pert pastoret de Betlem!
Ell me podria llogar
Mirau si jo sé comptar!
Quatre metles fan un quern.
FUGA DE VOCALS

MOTS ENCREUATS
J O C O S A M E N T
A C A R A R I L
P A R O N I M I A
O R A I O L A
N I C O T I N A R
E N A A N O M
S A L U T I F E R A

SOPA DE LLETRES
A N T O N I A I N A
C A R M E
E I
A L Q
P
E U
E S
L O
B G A S P A R J
A
S U E M O T R A B

¿Algú n'està penedit, d'aquest fitxatge?

LA UNION 1, CARDASSAR 0 (22.11.87)

Poca ambició per part dels jugadors llorençins en aquesta segona sortida consecutiva. En efecte, el Cardassar que visità La Unión es mostrava inoperant en el seu joc. Semblava no trobar-se dins el terreny de joc i, a més a més, poc disposat a la lluita, definitivament lluny d'allò de "deixar-se la pell dins el camp". Tant va ser així realment, que després d'encaixar el gol no es produí la lògica i esperada reacció.

CARDASSAR 1, POLLENÇA 1 (29.11.87)

Empat i gràcies, en podríem dir. Als dotze minuts ja ens trobàvem amb un gol a la casella del marcador visitant. A partir d'aquí, tot foren nirvis, presses i desconcert dins l'equip local. Tanta de sort que en Julio va fer un gol d'aquells que es recorden, que si no ja ens vèiem amb dos negatius al damunt, ja que els pollencins foren, sense cap dubte, els qui més dominaren al llarg dels 90 minuts.

ARTÀ 0, CARDASSAR 2 (6.12.87)

Després d'uns resultats magres, es produí una brillant reacció a ca'ls artanencs. Els deixebles de Gelabert vengueren amb tota claredat. Gols de Nicolau i Estelrich.

ÀRBITRES 1, EQUIPS DE PREFERENT 0

El titular d'aquest paràgraf no és cap broma, és senzillament una lògica i doble protesta: cap a la violència que es concentra en un camp de futbol, agredint, en no pocs casos, la figura del col·legiat, d'aquell senyor que

està dins el camp per jutjar un partit; en segon lloc, cap al Comité (protesta que segueix clarament l'objectiu de la protesta anterior), per la seva mà blana respecte de les sancions. Per si algú no n'està al corrent, els qui protestaren foren els àrbitres i, la seva manera d'expressar-ho, una vaga. Sí, idò, diumenge dia 13 de desembre el Cardassar també es quedà sense jugar el seu partit amb el Petra, partit que, si no hi ha cap denou, es jugarà el proper dia 6 de gener.

SANTA MARGALIDA 2, CARDASSAR 2

Immillorable resultat l'aconseguit dins el terreny del ni més ni manco segon classificat. Un positiu d'or, podríem dir ara. I una excel·lent manera d'acabar una primera volta (encara que això sigui en teoria, com heu pogut llegir més amunt). Amb aquest partit, s'ocupa el 5è lloc de la classificació a un punt d'aquest rival i a quatre del Cala d'Or. Els gols? Tots dos del senyor Nicolau.

Jaume Galmés

Fotografies de Llorenç Febrer

Barceló,
potser el
més tècnic
de la
plantilla.

- * MATERIAL FOTOGRÀFIC
- * ARTICLES DE LABORATORI
- * FOTOGRAFIES DE MARGALIDA MOREY

S'ESTUDI

General Mola, 11-E
(Baix de's Cos)

Tel. 55 40 78 MANACOR

SECCIONS FIXES

A L'ENTORN VELLESA	Pont	
144, 164, 184, 212, 252		
APA		
27, 81, 132, 239		
BATEC	Cortès	
12-36-60-82-104-134-150-170-198-237-258		
CATALÀ		
Congrés	Galmés	84
Enquesta CIM		85
Estudi	Cortès	219
EL CÒMIC	Artigues	
N'Espardenyer		21
Tomas		45
Paracaigudes		69
Zartan		89
Àngels		137
Colau	177-205-241-267	
CRÒNICA INFORMAL	Cortès	
10, 38, 218, 250		
DEMOGRAFIA	Galmés	
17-27-61-82-134-150-176-199-237-259		
EDITORIAL		
Quinze anys		2
Platges		26
La primavera		50
Setmana Santa		74
Normalització/elections		94
Eleccions (resultats)		122
New look		142
Talaiots		162
Circulació rodada		182
Català		210
Ca ses Monges		251
ELECCIONS	Cortès	
Candidats probables		52
Llistes		76-113
Taula rodona		98
Pactes		123
Resultats		130
Obligacions		143
EL TEMPS	Umbert	
14-44-61-81-109-132-156-172-190-238-266		
L'ESCOLA		
Sant Antoni	Genovart	16
Gloses	Alumnes 6è	16
Contes	1er Nivell	41
Festival	Cortès	53
Ses Sitges	Cabrer	66
Baldiri Rexach	Mayol	106
Balls i vestits	Alumnes 5è	114
Auca	Alumnes 8è	200
Diàlegs	Alumnes 7è	239
ESPIPELLADES	Cortès	
3-34-65-75-95-136-152-163-191-215-256		
ESPORTS	Galmés	
23-47-71-91-116-206-240-243-269		

HISTÒRIA

Prehistòria	Jaume	35
Roma	"	58
Reconquesta	"	80
L'Església	"	112
1881	Ferrer	153
1882-1883	"	168
1883-1884-1885	"	192
1885-1886	"	236
Canàries/Montserrat	Rosselló	257
OBJECTORS	J.M.Cerezo	
20-44-68-88-109		
POESIA		
A cara i creu	Orpí	15
Ferotjament	Galmés	39
Foix	"	40
Bronzes grisos	"	86
Nocturn	"	108
Gloses	Carbó	139
El noble joc	Bauçà	154
Codolada	Carbó	156
Cant primer	Galmés	174
Dama Nord (esperit)	Genovart	186
Quatre poemes	Galmés	202
Dama Nord (matèria)	Genovart	214
M'agrada el temps	Ramis	214
Insomni	Galmés	238
Nadal	Clapés	266
PORTADES		
Aniversari	Cortès	1
Darrers dies	Marian	25
L'esprint	Cortès	49
Dijous Sant	"	73
Candidats	"	93
Els pactes	"	121
Estiu	Marian	141
Ultralleugers	Forteza	161
El temps a TV2	Santandreu	181
El català avui	Cortès	309
Bodegó funerari	Nadal	245
SANT LLORENÇ, AHIR	Pont	
Sa quadrilla		24
El senyor Juncosa		48
Bones Aires		72
Repressió		92
Pou de sa Blanquera		120
Dides		140
Escolans		160
L'ahir més llunyà		180
Sabates a mida		208
Matances		244
Es ferrer Comís		272
SI LLEU...	Galmés	
22-46-70-118-138-159-178-204-242-268-90		
13 ANYS DE CAMPAMENT	Pont	
Menorca, 1981		30

Els tècnics, 1982	54
El safareig, 1983	78
La cloenda, 1984	102

ARTICLES

A		
Aguila i el caragol, L'	Florit	149
Ajuntament	Sansó	27-59-77
Ajuntament	Cortès	248
Ajuntament informa, L'	Govern	203
Amnesty International		140

B		
Banda, Sa	Cortès	31
Biblioteca, La	Pont	183

C		
Campanes	Pont	166
Castellot, Es	Arnau	260
CDS (comunicat)	Comité	129
Centenària	Cortès	6
Che, El	Cortès	197
Coma, Sa	Sevillano	235

D		
Dansa folklòrica	Domenge	108
Darrers dies	Cortès	56
De cap a cap d'any	Cortès	254

E		
Escola Municipal de música	Melis/Dom.	107
Escombraries	Galmés	133

F		
Femenies, Tomeu (entr.)	Cortès	28
Festes	Sansó	154
Foc, La provocació del	GOB	148
Foners	Arnau	173-196-265

G		
Galmés, Andreu (entr.)	Cortès	32
Gent de la nsotra gent	Pont	8
GOB	Alba	88
GOB (programa Llevant)		110

H		
Humbert, Ignasi (Carta a)	Sansó	51

I		
Índex del 87	Cort/Galm	270
Insularitat	Fornés	155

K		
Kafka	Galmés	87

M		
Matances	Clapés	11
Matances, Ses	Tateix	187
Meco, Rafel (entr)	Sim/Umb	262
Música (aniversari)	Barceló	157
Música (Nuredduna)	Massot	66
Música, Sotael signe de la	Massot	33

N		
Nadal, Tomeu (entr)	Sim/Umb	216
Naveta de Son Milana	Arnau	194
Nit Blanca, Sa	Tateix	174

P		
Part Forana	Oliver	42
Participació	CDS	59
Pere el Cerimoniós	Riera	246
PSOE (comunicat)	Humbert	129
Picadís d'espires	Florit	147
Pont, Ramon (entr)	Cortès	126
Pont, Tomeu (entr)	Cortès	101-124-126
Pou Vell (col.lecció)	Cortès	97
Pou Vell, Es	Pont	52
Prensa Forana (llibre)	Cortès	96
Primer de maig	Perales	115
Projecte d'home		211
Puigròs, Mateu (entr)	Cortès	126
Punta, Sa	Cortès	62

R		
Regne de Mallorca, El	Cortès	4
Rei Herodes, El	Cortès	18
Remembrança	Galmés	63
Rosa d'Alexandria, La	Arnau	173

S		
Sansó, Antoni (entr)	Cortès	101-128
Santandreu, Joan (entr)	Cortès	127
Servera, Miquel (entr)	Cortès	128
Sineu, A l'ombra del Palau	Cañellas	64
Som (disc)	Matamalas	67

U		
Umbert, Francesc (entr)	Sim/Umb	188
Unió Mallorquina	Comité	63

V		
Vaquer, Miquel (entr)	Cortès	127-146
Vora Mar	Cerezo	135

Z		
Zoan Costanera	Cortès	175

"ES FERRER COMÍS"

Potser la fotografia resulta una mica boirosa; l'original era ben petitó. Però es destria a mestre Pere "Comís" ran del caragol. La instantània l'immortalitza en el moment en què, amb força, intentava treure guies a una llissa barra metàl·lica.

Gairebé sobre el cap, la manxa, l'aire de la qual era emprat per atiar el foc de la fornàl.

Aferrat al caragol -que sens dubte era una peça important dins la ferreria-, el banc, dipòsit d'eines. Algunes ordenades: un parell

de tenalles, llimes, raspes... i d'altres amuntades que no es destrien ben bé.

El martell de forja, el martell de bolla, el mall, l'escaire, la plana, l'encanyador, el tallant, gubies i punxons, tasts, claveres, auveres, l'arquet, el tiràs, la bogòrnia, els esmolts, l'enclusa, el pixot, l'espasí, el taladre, el violí, el caragol de mà, la clau cigonya, la grifa, el mosso, el cavallet, els queixalets, el llembroix, la passadora, el dental, la xitxarra, el punt... potser ocupen un lloc en aquest espai tan concret. Un espai que agombolava, a moments, cansament, suors, joia, converses, satisfaccions... i tot allò que és capaç de produir la persona.

Un lloc, unes eines, i la voluntat humana. Tres paràmetres per a possibilitar la màgia del treball amb plaer. Un camí a la recerca de l'eterna utopia: la felicitat.

La taringa esmentada, avui són simples mots, potser sense gaire sentit, sobre una fulla de paper, però en el Sant Llorenç d'ahir, a l'any 35, eren eines concretes, conegudes i amb una funció determinada. Eines útils.

Així com passa el temps, les feines es van atomitzant, les eines tradicionals perden la seva raó d'ésser, és a dir la utilitat, i, de rebot, la llengua s'empobreix. L'empobriment de la llengua, potser és de rebot però és una constant: ferrers, sabaters, parellers, selleters, fusters... Potser és inevitable. El temps, i ja fa estona, gira malament pels menestrals, i pels pagesos i...

I al costat de la llengua els costums. Tot el conjunt que constitueix el "bagatge cultural" que ens marca ja des d'abans de néixer; les nostres arrels.

I què es pot fer, de banda parlar-ne? I el mateix parlar-ne, fins a quin punt no és fer retxes dins l'aigua? ¿Hi ha voluntats amb capacitat de rompre la força i la inèrcia del món del consum?

Sortosament encara es manté desperta la imaginació i viva l'esperança. I també, a vegades, algun foll és capaç de la recerca d'objectes perduts, però amb un nom i una història. (Si aquesta recerca culmina o no amb un museu etnològic, ja és una altra qüestió).

Guillem Pont

(Fotografia de la "I EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIES ANTIGUES")

